

Pavle
Zidar

Kje bomo nocoj večerjali

Vsakdo bo odgovoril po svoje; eden bo rekel, doma, drugi, nocoj pa enkrat sredi Istre, kjer od morja sèm zagreneva morski zrak po slanem in grenkem; tretji bo morda imel željo, da bi večerjal s prijateljem, peti bo odvrnil, da ne ve še, kje bo večerjal, morda, mogoče, pri mami; sedmi... enajsti... devetdeseti, sto osemdeseti... pa ne bo imel pojma, kje bo nocoj večerjal.

Pravzaprav v resnici nihče ne ve, kje bo večerjal. — Ko so 1. decembra 1981. zvečer sporočili, da je v korziških gorah strmoglavilo v goro San Pietro naše letalo in da od sto osemdesetih potnikov ni nihče preživel, sem se zmedeno in hkrati začudeno topo zastrmel v še vedno slišano vest v sobi, v kateri je le potihoma preminevala, oziroma kamnela v prozorno ozračje, nasičeno s svetlobo televizijskega ekrana.

Mojbog! To je bilo vse, kar sem spraval kot odgovor iz sebe, poslušajoč dalje glas napovedovalca — tresoč se glas; in čeprav močni živci obvladujejo te fante, ki nam dan za dnem zabelijo večer z vestmi o preliti krvi, atentatih, pokolih, zarotah, lakoti v svetu, podražitvah; čeprav torej kar dobro obvladajo to krvavo snov, najbrž zato, ker se je skotila daleč od nas, jim glas navadno ne trepeče, niti ko nas razžalosté s tatvino države, ko le-ta dviguje cene, zato da doma ne bi bilo prevelikega povpraševanja po predmetih, ki jih država, zapufana, kot je, divje izvaža za poravnavo zadolžitev; prav ta hip enemu teh trdnih fantov z živci, Juretu Pengovu, glas drhti, izgovorjava mu je oglata, v ustih se mu razpenja bolečina; jasno, treščilo je po nas, po nas doma. In to ne s kako visoko ceno spet ali celo verižno reakcijo spotenciranih števil podražitev, ki so si jo privoščili na vladi, ampak je udarilo po nas in med nas s smrtjo sto osemdesetih, in to — ne vem še — ali v znamenju pike, klicaja ali vprašaja na rob zadnjega prazničnega dne.

Nepopisno hudo mi je.

V resnici slabo.

Začelo me je zebsti.

Vedel sem: zbolel sem.

Hlastam po vesteh, ki jih zibljejo tudi druge radijske postaje na svojih valovih.

Glasovi napovedovalcev so tokrat obvladani, ni zadelo nje, in četudi bi jih, jih je vendarle še ostalo toliko, da ne zaboli nikoli tako, kot pri nas, ko nas je komaj za pol odstotka vsega človeštva; vsi do zadnjega na vseh valovih sporočajo strahovito vest dne, da je DC-9 Inex-Adrie strmoglavilo v korziških višavah nad Ajacciom, in da — kot se to po pravilu dogaja — nesreče ni nihče preživel.

Vse je mrtvo. To je negibno.

Nobena beseda več ne zveni in ne naznanja življenja sredi samotnih skal Svetega Petra.

Tišina.

Takole ugasne beseda, beseda, ki je nastajala in se oblikovala na tisoče in tisoče let; pretrgala se je žila in dih glasov je moral zamreti. In vse je nastalo po tem glasu vse okoli mene oziroma okoli nas, hiše, ceste, stroji, celo svetloba in tile valovi slik, ki mi sporočajo to strašno vest o sto osemdesetih mrtvih rojakih.

V dneh, ki sledé, prebiram časopise in v njih nanizane popolne in še nepopolne sezname mrtvih. Berem reportaže in med imeni iščem znance. Tri najdem. Prva je inštruktorica-stewardesa, druga dva sta še mlada zdravnika, nevrokirurg in njegova sestrična.

Z inštruktorico-stewardeso sem nekoč poletel iz Ljubljane v Francijo, tedaj je bila samo še stewardesa, mlada, prikupna, polna zavesti o svoji odmevnosti med potniki, toda že tedaj z nekim žalostnim, madonskim nasmehom na ustih, ki je skrival morda prav tole usodo. Pilot tistega davnega in prelepega poleta v Francijo, Popov po imenu, pa se je ponesrečil kmalu za tem v Adnu. (Tudi v skalah.)

Gledam inštruktoričino podobo, objavljeno v reviji, še zmeraj je zavita v tančico žalosti ko pred leti. Isti tihi, trpeči, skrivnostni nasmeh jo krasi.

Nepopisno mi jo je žal.

Druga dva, bratranec in sestrična, zdravnika, pa sta mi znana še bliže kot inštruktorica-stewardesa; letos poleti, ko sem v Trenti pisal, sem njegovega sošolca — katerega gost sem bil — dva dni zapored vsako jutro dostavljal z avtom pred njun vikend v Čezsoči, kjer je mladi zdravniški par z nepopisno skrbjo izoliral podstrešje s tervolovimi oblogami pred zimo.

Svojega gostitelja, ki jima je pri tem pomagal, sem prosil, da me ne bi zapletel v seznanjanje z njima, ker bi rad karseda naglo pobrisal nazaj v svojo samoto pisat; bil je za to in mi je pri tem celo pomagal, da sem res odšvignil brez globljih zavez nazaj v trentsko tesen. Vendar je bil mladi zdravnik vsako jutro na ganku, ko sem pripeljal njegovega sošolca, me povabil v hišico na kavo, jaz pa sem se s pomočjo svojega gostitelja obkrot dobro izvil in odhittel v mir iz zelenih smrek, ki so že vlekla na črno.

Drugega, to je zadnjega dne, ko sem prišel proti večeru po svojega prijatelja in gostitelja, da bi ga odpeljal domov, pa je bila na vrtu zdravni-

kova sestrična, zalivala je rože in zelenjavo — solato, grah, fižol, peso; izstopil sem iz vozila in obstal, ne vedoč, kam bi se dal, ker me prijatelj ni pričakoval zunaj, tako kot včeraj, v vikend pa me ni mikalo ponj.

Večer je bil tipično alpski: rdeč, in v njem polno mušic, ki so mrgolele kot črne pike na očesnem ozadju.

Ne bi stopili malo gor? me je bolj prijela kot vprašala zdravnikova sestrična.

Ah, sem odgovoril, čas je, da bi že šla na pot, ljudje ga čakajo. (Mojea gostitelja in prijatelja namreč.)

Pokimala je, ker se je spomnila tudi sama, da je to res ura, ko se prijatelj mora vrniti domov.

Saj bo kmalu prišel, je rekla nekam raztreseno, saj ve, da ste že tu.

In že sva se zapletla v pogovor, kako je Čezsoča lep vaški zaselek, hkrati pa sem se spomnil, kako sem se prav tu pred leti potapljal na dnu Soče, ker sem zgubil nit spanca po nekem napornem pisanju. Bilo je to v mojih pleterskih časih. Že tam, v kartuziji, sem zgubil moč orientacije, in se na sprehodu zgubil sredi belo dozorele pšenice. Kar zaneslo me je vanjo kot veter, vržen iz nevihtnega neba, in nikakor nisem več znal ven iz nje-nega žoltega objema. Ko da plemenim tudi sam v rumenini. Nazadnje me je prišla iskat sama lastnica njive in me potegnila jezno ven kot nekaj trhlega, natrtega z vodo.

Z zdravnico sva spregovorila še nekaj stavkov o Posočju; njen glas je bil — še zdaj ga slišim — glas slovesa, toda če ga grem poslušat nazaj, v čas poletja, je to tudi glas prisilnega kramljanja, zato pač, da mine čas. Da bi nekako laže počakal na svojega prijatelja in gostitelja, ki po nepotrebnem zamuja.

No, in prav to kaže na dvojno podobo vsega, kar se dogaja na vidnem ali slušnem polju človekovem, kadar kasneje nastopijo tragični dogodki.

Kajpada, to kramljanje z mano bi ostalo morda res samo to, če bi čez pet mesecev oba, bratranec in sestrična, ostala živa, ker pa sta v nesreči izgubila življenji, je postalo to kramljanje v trenutku veliko več; zame, sedaj, če hočete, tudi žalitev dveh ljudi, ki sta me poskušala pogostiti, se seznaniti z mano, se zvezati z besedami v poznanstvo čustvenega pomena, me dočutiti, izmeriti . . . spoznati.

Zapeče me v ustih kot Jureta Pengova, in ko si na glas preberem njuna imena iz časopisa, jih izgovorim narobe, z zatiki.

Leta 1959. je poskušal navezati z mano podoben, če ne kar enak stik, hrvaški pesnik Josip Pupačić v Beogradu med jugoslovanskim festivalom poezije.

Kakor trave nas je bilo tedaj, pesnikov.

Kako si je kak Ždanov mel roke, ko nas je opazoval, kako brezskrbno prejemamo honorarje, podpisujemo plačilne liste s svojimi imeni in se veselimo življenja, ki omogoča tak festival.

Pesnik Slavko Mihalić je bil tedaj nekakšen car vseh balkanskih pesnikov.

Reči moram, da je bil imeniten car.

Nihče od nas ni bil zanj ne majhen ne velik, vsak je bil najmanj Andrić in največ Andrić.

Vso to pisano livado pesnikov je obvladoval poimensko.

Mene je videl prvič, in zanj sem bil Pavle tako v Beogradu kot pozneje na Prespanskem oziroma Dojranskem jezeru.

A naj se vrnem v Beograd.

Josip Pupačić se je poskušal dvakrat ali celo večkrat zaplesti z mano v pogovor, toda na njem je bilo nekaj ognjeno ostrega, svetlega; nekaj, kar ni bilo zapisano življenju, marveč smrti.

Nisva in nisva mogla priti skupaj.

V skupini, s katero sem kasneje hodil recitirat mladinskim delovnim brigadam svoje pesmi, ni bilo njega vmes. Pa tudi njegove pesmi, ki jo je priobčil v almanahu jugoslovanskega festivala poezije, nisem razumel, ko sem jo v kratkih nočeh brez spanja bral. Vse druge v almanahu so mi šle nekako do dna, njegova pa mi je obvisela že na ustnicah.

Festival je medtem že davno minil. Vsi Andrići smo postali spet to, kar smo bili v resnici. A da smo dva dni le bili to, je bila zasluga dobrega Slavka Mihalića; škoda, da nikoli več ne bomo to.

Čez dvanajst let, v mesecu juniju, pa pri pristajanju na otoku Krku zgori naše letalo s potniki vred. Menda je bil to turistični let Jatovega DC-8 London—Krk.

Med devetdesetimi zgorelimi je bil tudi Josip Pupačić z ženo in hčerko, katero sta bila peljala na specialistični pregled v London, kot sem v naslednjih dneh bral v hrvaških časopisih.

Po meni so začeli gomazeti mravljinici mraza in groze.

Poiskal sem razlezel zvezek pesmi tretjega jugoslovanskega festivala poezije, da bi se še enkrat zagledal v podobo, ki je bila priobčena ob pesmi slehernega pesnika in hkrati na dušek prebral tudi njegovo pesem, ki jo leta 1959. nisem mogel razumeti, in mi je, kot sem že rekel, obvisela na ustnicah ter ni hotela vame. (V tisti biserovini mehkih makedonskih noči.)

Sedaj pa, ne le da sem jo razumel, ampak so me njeni stih prepregli kakor težak baker v svoji zelenini; zalili so me s svojo neizprosno resnico, ki je pesniku vzšla bogvekdaj v navalu navdiha; nad pesmijo sem bedel kakor nad nenadoma odkritim grobom na pokopališču milijonskega mesta; kako preprosta je resnica, ko se zgodi, in vendar je ne uzremo prej, dokler se ne zgodi, čeprav jo imamo v tem ali onem znamenju pred seboj.

Pupačićevo pesem sem si začel naglo prevajati od začetka, to je od naslova, do konca, in si jo brati na glas v duhu.

OB PRISTAJANJU

Z rokami, namesto vesel, jaz, veslač, skušam prebroditi
to morje, ki gori, z rokami ga skušam preveslati.
Dimijo se valovi, razrezujejo me ostrine svetlobe.
Daleč je obala. Stoječ gledam proti nji.

To morje, ki gori, skušam prebroditi z rokami.
Iskaje pristan. Toda tega ni nikjer (da bi se odpočil v njem).
Neka daljava mi daje moči. Mislim si: morda bom le pristal.
In veslam z rokami. V prsih pa mi ječé nakovala.

Dimijo se valovi, razrezujejo me ostrine svetlobe.
Veslam proti pristanu, obraslim s palmami in tamariskami.
(Pristanišče se strne, v modrikast dim kadila.)
Joj, in vse to se nato razbesni in počrni.

Z rokami, namesto vesel, jaz veslač, veslam
na odprto morje, proti neki drugi obali.
Iskaje pristan na daljnem obzorju.
(Moje počrnele kosti bi se rade odpočile.)

Obala se odmika. Stoječ gledam proti nji.
Morje me je utrudilo. Moči me zapuščajo.
Ne! V tem poslednjem trenutku se razsrdim
in zaveslam močnejše, veslaje z rokami.

To morje, ki gori, skušam prebroditi z rokami.
Srh me prevzema, glej, pripravlja se kovarstvo.
Kopnina se pokriva s temo, ko da je past.
In že pomežikujoči svetilniki merijo moj beg od obale.

Dimijo se valovi, razrezujejo me ostrine svetlobe.
Nenadoma zagledam pred seboj stolp tornada.
(Rešitev!) V njem bom našel svoj večni mir.
Spočit bom gledal pod seboj puščavo.

To morje, ki gori, skušam prebroditi z rokami.

Ubogi Josipe, rečem, pravzaprav kar kriknem, in se primem za glavo, ko se, nasrkan njegovega strašnega — dobesednega privida —, v grozi spomnim, kako sva se v Beogradu nerazumevajoče razšla, in kako nisem mogel v nočeh brez sna razumeti te pesmi, dokler mi Pupačić ni sam dal zanjo ključa z resnico svoje temne smrti v poletju leta 1971.

In zdaj, ob korziški nesreči, sem se vsega tega še enkrat spomnil, in sicer globlje; primerjal sem oba poskusa zbližanja z mano, Pupačićevega iz Beograda leta 1959. in letošnjega iz Čezsoče, ko sta se mi bratranec in sestrična poskušala približati zama; iz obeh ponesrečenih poskusov sem poskušal odpreti pomen med neko, rekel bi, popolno gluhoto oziroma razglašnostjo za poslednje reči in hkrati navzočno odprtostjo prav za te reči.

Odstrl pa sem eno samo stvar: da v tem čezsoškem primeru le nisem bil tako trd kot tedaj ob beograjskem 1959. Da sem se vendarle spremenil, ko sem spregovoril z graciozno zdravnico, ki je zalivala rože, in da sem s tem le vzpostavil neki stik — in zdaj šele vidim, da je šlo pravzaprav v bistvu za stik med življenjem in smrtjo, in da je šlo za isto stvar tudi leta 1959. v Beogradu z Josipom Pupačićem.

Nemo strmin v zimsko sivino, razobešeno nad morjem kot opuščen osinjak, iz katerega so zbežale prav vse ose, obarvane z žveplenimi pasovi sonca po zadkih.

Neizrazljivo žalostno je.

Pritisnjeni smo k tlom.

Zgubiti sto osemdeset rojakov v enem samem dnevu je bolečina, ki bo dolgo spodkopavala naš sen, naše počutje, naš mir sploh.

(Ali je sploh mogoče v enem tednu, mesecu, letu pozabiti na to?)

Pozabiti že, toda kako.

Nekje na visokem položaju bodo sedli skup in molk o tem preprosto zapovedali, zato, da bomo kolikor toliko mirni in delali dalje stvari za izvoz, čeprav malce nori. Nič ne de.

Nato začnem razmišljati, zakaj letalo, ki je s tako silo in hitrostjo treščilo v San Pietro, ni zaplamenelo, saj če bi se pocedil en sam liter bencina iz rezervoarja, bi ob tolikem iskrovju, ki je ob hreščanju pločevine švigalo na vse strani, moral vzhitati jezik iz plamenov in oblizniti vse skup.

Zakaj torej ni zagorelo? sprašujem sam sebe in si nato kar sam, kakor vsak butec, odgovorim, da zato vendar, ker je bilo letalo brez goriva.

Je to resnica?

Najbrž.

Čez kakšen dober teden po letalski nesreči odpotujem k svojemu trenarskemu gostitelju in prijatelju.

V meni so do zavesti prebujeni Pupačić, stevardesa-inštruktorica ter zdravniški par. Kakor hamletske sanje blodimo čez Kras.

Na Krasu sneži.

Izza grma se vzpne zajec in cikcakasto zgine kakor praskujoč plamen po zelo suhih šopih opustele trave.

V meni se prebuja zasnova novega romana. Najprej me obzamejo občutja, kakor, morda, skladatelja zvokovnost, in nato je treba veliko volje, da vse to uredim v besedni smisel ali nesmisel.

Proti večeru prispem v Trento.

Sneži tako goščobno, da ne vidim več, kje je cesta. Edina orientacija je šumenje snega.

Kakšno belo rojevanje je to!

Bele čebele!

Bel med.

Nastavim roko in si nesem mrzlobo k ustom. Zelo sem žejen po vsem tem spominjanju. Utrujen. Naveličan.

Sneženje mi prebudi zvezo na fotografije izza časov okupacije, ko so daleč na vzhodu, nemški ali ruski vojaki, takole, sredi bele mečave in planjave zaspali za volanom svojih vozil s skrivnostno sladkim nasmehom na počrnelih ustih, kakor da so zaužili ciankalij.

Mika me, da bi jih posnel in pustil vrata vozila odprta, sedel na sedež in se prepustil uspavajočemu šumenju, dokler ne bi bil od njega hipnotiziran do smrti.

A neka sila me le izsili v boj s tem gomazenjem okoli ušes, motor zadaj še podhrteva, uspe mi speljati in počasi se potem le prizibljem do stare hiše, iz katere kaplja luč.

Šele v svetlobi vidim, kako metuljaste so snežinke in koliko jih je — na milijarde in milijarde.

Streha je nabrekla kakor prešita odeja.

Debela.

S prijateljem brž izprazniva vozilo vseh mojih stvari in ga zrineva v drvarnico. Ko se v svoji sobi nekoliko uredim, se s prijateljem zasediva dolgo v noč, ki je v Trenti še globlja ko kje drugje.

Takoj se mu izpovem svoje bolečine, kako žal mi je, da sem poleti spustil priliko, da bi se spoznal z nesrečno preminulima.

(Pupačiča zamolčim.)

No ja, zapoje prijatelj po trentarsko, saj niste vi nič krivi.

(Kriv česa?)

Ali sem mar to tako povedal, kakor da bi bil lahko česa kriv? sem ga vprašal začudeno, z debelim glasom požiranja.

Pa saj ste se z njegovo sestro pogovarjali, navsezadnje vendarle pogovorili nekaj malega, zapoje spet, in to je dovolj; no ja, če niste šli ravno v vikend, ste pač imeli za to svoje razloge, bogpomagaj! Kaj bi zdaj . . .!

Prav v tem je vsa stvar, sem planil.

V čem?

Nihče, vidite, ne bi smel imeti v tem primeru — ali v kakem drugem — razlogov za to, da se ne bi medsebojno seznanili. Me razumete? Kaj pa vemo, zakaj drug drugega iščemo! Ali vi veste?

No jaaaa, če na stvari tako gledate . . . je zapel in preložil roke, od mraza ozebljene. Toda vseeno niste ničesar krivi. Čisto nič. Mirno spite nocoj.

Molčala sva. Precej dolgo, na koncu molka pa se je spomnil, da mora njegovi mami napisati sožalje za sina, s katerim sta osem let hodila skup na klasično gimnazijo.

Ampak ne nocoj, se je odločil, jutri ga napišem.

Naslednjega dne sem pisal domov dvoje pisem tudi jaz, on pa svoje. Dogovorila sva se, da skup odkolovrativa prek dne enkrat do poštnega nabiralnika skozi bele nalete sneženja, ki ni prav nič pojenjavalo, ampak nasprotno, raslo iz hipa v hip v pravo belo planjavo, iz katere ni bilo izhoda (po občutku). V resnici pa je izhod le bil: tik za belimi roji snežink, ki so ustvarjali iluzijo sibirskih razsežnosti, so rasle nevarne škrbine Alp, prav take, ki naravnost privlačijo somernost letalskih trupov.

S prijateljem potem vse do predvečera nisva uspela oditi skup do nabiralnika v vasi. Njega so prišli klicat za h kravi, ki ni mogla povreči, zato mi je v naglici dal tudi svoje pismo, ko je odhajal za kmetom, ki ga je prišel prosit pomoči,

Sam sem stopal po zameteni gazi. Metalo me je na levo in desno. Belino dne je bilo še čutiti skozi sivino rojev, toda videlo se je prav malo, kot se, recimo, zares podnevi, niti pedi pred sabo več, le mušje prepevanje snežnik je bilo moč poslušati v nedogled.

Pisma sem imel v polivinilski vrečki, da se ne bi zmočila ali zmečkala, če bi si jih stlačil v žep.

Tako hodeč me je obšlo kot veselje ali kaj, zazdelo se mi je, da nosim v vrečki del ubogega zdravnika in del njegove sestrične; kar obstal sem in v trenutku odmisli školjni šum zime; bilo je resnica, kar sem nena doma zaznal: nosil sem del živega spomina nanj, del žive in večne podobe, in to jaz, ki sem se letos poleti iz ne vem kakšnih razlogov otepal biti z njim, ko je bil še živ, v beli srajci, za katero so vsako jutro segali prsti poletnega vetra; torej . . . sva . . . le . . . prišla skup . . . Vsaj pismo nosim za njegovo strto mamo, si mislim, in počasi prestopim iz točke strmenja v hojo, v kateri spet zašume bele muhe v plesu vodnega vrtinčenja.

Kako je to čudno, čudno, si mislim govoreče. Morala sva priti na neki način skup, če ne drugače, pa v prispodobi sožalnega pisma, ki ga nosim v tem večeru v nabiralnik.

Prav res? morala.

Morala.

(A zakaj?)

Mogoče sem . . . (samo zato prišel v Trento)?

In že se vrtim okoli hiše, na katero je (bil) pritrjen nabiralnik. Zdaj ga ni. Na nobenem oglu. A nekoč, še lani, je bil tu . . . ali tam nekje . . . Kje je bil? Tu? Tam?

Sneg se razpenjeno vrti v belo sredico in me použiva.

Toda . . . na nekem hišnem oglu le mora biti.

Znova zatavam v gaz, mehko, belo, vateno.

Spomnim se, ko tavam po belini večera, in ko me meče sem in tja, da je ena od žrtev korziške nesreče pustila za seboj na videz pomembno sled, ko je v slovo rekla svojim domačim: večerjali bomo pa tako spet doma.

Znova sem obstal, ko sem se spomnil tega stavka, zapisanega v neki reportaži.

Mogoče so pa vsi, vseh sto osemdeset, tako mislili, rečem.

Najbrž so si večerje celo pripravili. (Ah, seveda so si jih!)

V hladilnikih so jih čakale.

Še zmeraj stojim sredi poblaznega šelesta snežink in se na ves glas sprašujem: KJE BOMO NOCOJ VEČERJALI . . . ?

Če me je kdo slišal, kaj vpijem, se je gotovo previdno umaknil nazaj v hišo in dvakrat zaklenil za sabo in nato tiho zaupal ženi, da zunaj nekdo govori: kje bomo pa nocej večerjali.

In res, kje?

Ali kdo po vsem tem zagotovo ve, kje.

Čisto sem bil že obupal, da bom našel nabiralnik, predvsem pa mi je šlo za to, da bi naredil za pokojnika vsaj to, da bi odvrigel za njegovo mamo sošolčevo pismo.

Vsaj to.

Sneg me je zasipal, ko da me hoče ubiti.

Končno: pod oknom neke bajte je bilo le tolikanj zatišno, da sem se nadihal moči.

Samogibno sem razvezal polivinilsko vrečko in vzal iz nje pismo, naslovljeno na pokojnikovo mamo; imelo me je, ne vem zakaj, kako ji je ime. Kakor da bom potem le našel poštni nabiralnik, z njenim imenom v sebi.

Ime ji je bilo Vladka.

Strmeč v črke, ki so bile zložene v to ime, sem začutil bolečino ženske, ki ječe objokuje sinovo smrt.

Nekaj trenutkov sem še stal pod oknom v zatišju in poslušal vse hkrati: šum sneženja in materinsko bolečino, potem pa sem počasi, kakor da me je nekaj do smrti zadelo, odvrigel pismo nazaj v vrečko in se pripravil v sebi še za poslednji naskok na poštni nabiralnik.

In se mi je posrečilo. Bil je, kakor sem nenadoma zaslutil, in to prav s pomočjo njenega imena v sebi, na koncu vasi, pritrjen na hlev in nad njim je bila celo javna osvetljava.

Odvrigel sem vsa tri pisma, vsakega posebej, sožalnega sem malo zadržal, da sem se z vso žalostjo vtisnil vanj. In s tem dejanjem sva bila že dva, ki sva se njenega sinu z vso iskrenostjo spominjala.

No, in mogoče je šlo tedaj sredi tistih lepih, suhih poletnih dni samo zato, da bi se mi vtisnil v spomin. Morda je slutil, ne da bi z gotovostjo

vedel, ko naju je s prijateljem vsako jutro pričakal na ganku z vetrom za srajco, da ga bo samo spomin otel *čiste smrti*.

Ali je res šlo tedaj za to?

Če je šlo, potem je šlo za isto pri Pupačiču.

Če je torej to resnica, se mora v naslednjih dneh nekaj zgoditi.

Stopil sem spet v gaz in se vrtel po nji kakor težka, okorna žival, ki je iz gmajne zašla v vas.

Kje bomo nocoj večerjali? sem se spet slišal misliti.

Ti, pa res, kje? sem se vprašal glasno.

Ali kdo ve? (Po vsem tem?)

Kdo je rekel *ta po vsem tem?* Jaz ga nisem, slišal sem ga pa.

In kje so večerjali *oni?* *Njih sto osemdeset?*

Na to je moč različno odgovoriti.

Moj odgovor je: nikjer.

Kak duhovnik bi sklenil roke v nemi grozi, rekoč, srečneži, nocoj večerjajo nebeško jed. In odslej jih čaka večna gostija.

Kdo drug bi rekel, da si vprašanja, kje bo večerjal, nikoli ne postavlja, ker res ne ve, ali bo imel to srečo, da bo večerjal, ali ne.

Torej, kje bomo nocoj večerjali, kdo ve?

V ustih začutim grenkobo duše. Polzi mi v globino kakor mrzla kača.

Vprašanje večerje, ki ga je pustil za sabo nekdo od sto osemdesetih, me pretrese do dna, in komaj komaj zmorem še dalje v temo, ki je vsa razšumena od sneženja.

Dobesedno valim se.

Po treh dneh pa le spoznam, da ne bo nič s pisanjem romana, ki se mi je v vožnji čez Kras začel bližati z nenavadnimi občutji nemira.

Besed romana ni namreč od nikoder.

Nobene.

Vse je tiho in belo, zunaj in v meni.

In tedaj spoznam, da sem prišel samo zato sem gor, da sem odnesel pismo za njegovo mamo v poštni nabiralnik.